

چالش‌های فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران

20.1001.1.24767220.1401.12.4.1.2

حمزه حاجی عباسی^۱

چکیده

در دهه اخیر، جذب دانشجویان بین‌المللی در دنیا به موضوعی راهبردی تبدیل شده است. حضور دانشجویان بین‌المللی در هر کشور منافع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و علمی به همراه دارد و به کیفیت آموزش عالی آن کشور کمک می‌کند. برای جذب مؤثر دانشجویان بین‌المللی، افزایش کمیت و کیفیت کنشگران، نهادها و سیاست‌ها ضروری است. از جمله کنشگران مهم این حوزه مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی هستند که، با داشتن شبکه گسترده‌ای از روابط در کشورهای مختلف و همچنین آشنایی با نظام‌های آموزش عالی کشورهای مقصد، در انتخاب دانشگاه مناسب به متقاضیان کمک می‌کنند. همچنین این مؤسسات در جذب تعداد قابل توجهی از متقاضیان با کیفیت تحصیلی مناسب به دانشگاه کمک می‌کنند. در سال‌های اخیر، اگرچه هدف آموزش عالی در ایران افزایش جذب دانشجویان بین‌المللی بوده است، از ظرفیت مؤسسات جذب به خوبی استفاده نشده است و فعالیت آن‌ها با چالش‌هایی همراه بوده است. پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های فعالیت مؤسسات جذب در ایران، از نظر صاحب‌نظران، با استفاده از روش «تحلیل مضمون» صورت گرفت و دوازده چالش در چهار دسته چالش‌های ساختاری (نبود سیاست‌ها و قوانین مناسب، نبود کنشگران کافی، تعدد مراجع تصمیم‌گیری)، چالش‌های زمینه‌ای (اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی)، چالش‌های فرایندی و رفتاری (رویه‌های غلط اجرایی، ناتوانی کنشگران اجرایی، تخلف و فساد در فرایندهای جذب)، چالش‌های محتوایی (محدودیت‌های زبانی، برنامه‌های آموزشی محدود و کم‌کیفیت، همکاری‌های بین‌المللی محدود) شناسایی شد. در ادامه راهکارهایی برای رفع هرکدام از مسائل موجود و پیشنهادهای سیاستی برای بهره‌گیری بهتر از ظرفیت‌های مؤسسات جذب ارائه شد.

واژگان کلیدی: مؤسسات جذب دانشجو، دانشجویان بین‌المللی، سیاست‌های مهاجرتی، چالش‌های بین‌المللی سازی آموزش عالی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۶/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۲

مقدمه

۳۷۱). برای این اساس، نمی‌توان اتباع مقیم ایران را که از طریق کنکور وارد دانشگاه می‌شوند دانشجوی بین‌المللی دانست. به هر ترتیب مهم‌ترین مرجع آماری در مورد تعداد دانشجویان بین‌المللی در دنیا سازمان آموزش علمی، و فرهنگی سازمان ملل متحد (یونسکو)^۵ است. مرجع این سازمان در ایران مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی است و در نتیجه گزارش‌های این مؤسسه معتبرترین آمار دانشجویان بین‌المللی در ایران و قابل‌مقایسه با دیگر کشورهاست. مقایسه تعداد دانشجویان بین‌المللی کشورهای همسایه ایران در وبگاه یونسکو نشان می‌دهد که تعداد دانشجویان بین‌المللی در ایران در سال ۲۰۲۰ (۲۴۳۷۹) دانشجویان با کشورهای ترکیه (۱۵۴۵۰۵ دانشجویان)، عربستان (۶۹۰۰۵ دانشجویان)، امارات متحده عربی (۲۱۵۹۷۵ دانشجویان) و روسیه (۲۸۲۹۲۲ دانشجویان) فاصله فراوانی داشته است (data.uis.unesco.org).^۶ برای کاستن از این فاصله و موفقیت در جذب دانشجویان، شناخت کنشگران، سیاست‌ها، قوانین و نیز کارویژه‌های اصلی این حوزه ضروری است. از این کنشگران مؤسسه‌های جذب دانشجویان هستند که می‌توانند با شتاب‌دهی به فرایند جذب دانشجویان با استعداد فاصله ایران را از کشورهای رقیب کاهش دهند. بهره‌گیری از مؤسسات جذب دانشجویان در ده سال اخیر در دنیا رشد فزاینده‌ای داشته است. پژوهشی در کشور هند که دومین کشور دانشجویفروست دنیا است نشان می‌دهد که بیش از ۶۶ درصد از دانشجویان که به تحصیل در خارج از کشور تمایل دارند به مراکز مشاوره تحصیلی مراجعه می‌کنند و درصد فراوانی از آن‌ها از خدمات این مؤسسات استفاده می‌کنند (Kamble and Bobade, 2020). همچنین در کشور استرالیا تا ۷۳ درصد، در کشور انگلستان بیش از ۵۰ درصد و در کشور کانادا حدود نیمی از جذب دانشجویان بین‌المللی با کمک این مؤسسات انجام می‌شود (Xu and Miller, 2021; Fortescue and Davis, 2021). در ایالات متحده آمریکا نیز از سال ۲۰۱۳ محدودیت‌های فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان لغو شده است (West and Addington, 2014). تخمین زده می‌شود که حدود ۲۰ هزار مؤسسه جذب دانشجویان در سراسر جهان فعالیت می‌کند که این فعالیت یا بر اساس مقررات خودتنظیمی (درون صنعت) یا بر اساس قانون‌گذاری شخص سوم (نظارت دولت یا مؤسسه‌های عمومی) شکل می‌گیرد (Huang et al., 2022).

فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان در ایران با مشکلات گوناگونی روبه‌رو است. مسائلی همچون شفاف نبودن قراردادها، انحصار،

جابه‌جایی جهانی دانشجویی^۱ موضوعی به سرعت در حال رشد است. در حالی که در سال ۱۹۸۱ تعداد دانشجویان بین‌المللی در جهان حدود ۱/۱ میلیون نفر بوده است، در سال ۲۰۱۹ این تعداد به بالای ۶ میلیون نفر رسید (data.uis.unesco.org) و پیش‌بینی می‌شود این عدد در سال ۲۰۲۵ به بالای ۷ میلیون نفر برسد (Kamble and Bobade, 2020). تأثیر مثبت جذب دانشجویان بین‌المللی در اقتصاد جهانی در سال ۲۰۱۶ بیش از ۳۰۰ میلیارد دلار بوده است که حدود ۵۷ میلیارد دلار آن سهم ایالات متحده آمریکا، حدود ۲۵ میلیارد دلار آن سهم انگلیس، حدود ۱۹ میلیارد دلار آن سهم استرالیا و حدود ۱۴ میلیارد دلار از آن نیز سهم فرانسه بوده است (Choudaha, 2019). جذب دانشجویان بین‌المللی برای کشور میزبان، علاوه بر منافع اقتصادی همچون اشتغال‌آفرینی و جذب درآمد، منافع گوناگون دیگری نیز در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، علمی و فناوری دارد؛ توسعه دامنه نفوذ فرهنگی، پرورش نسل بعدی سیاست‌گذاران و جذب نخبگان کشورهای دیگر از این منافع است. علاوه بر این موارد، می‌توان به افزایش کیفیت آموزش عالی و گسترش تعاملات فرهنگی نیز اشاره کرد (Chitsazzadeh, 2020). در کشورهای پیشرو توانسته‌اند با سیاست‌ها و برنامه‌هایی اثربخش همچون افزایش کیفیت دانشگاه‌ها، تسهیل شرایط دریافت روادید، حمایت‌های مالی و کمک‌هزینه‌های تحصیلی و تسهیل شرایط اشتغال پس از تحصیل، در جذب دانشجویان بین‌المللی موفق عمل کنند و از مزایای اقتصادی (بودجه آموزش عالی و نیروی کار) و غیراقتصادی (ذخیره جمعیتی و جامعه چندفرهنگی) آن بهره‌مند شوند (Iran migration observatory, 2020).

از تعداد دانشجویان بین‌المللی در ایران آمارهای متفاوتی ارائه شده است. این اختلاف از شکاف زمانی در جمع‌آوری و ارائه آمار و تفاوت مبانی و شاخص‌های آمارگیری گوناگون (مانند تعداد روادیدهای صادرشده، تعداد دانشجویان ثبت‌نام‌شده، تعداد دانشجویان در حال تحصیل) نشئت می‌گیرد (Chitsazzadeh, 2020). تفاوت تعریف دانشجویی بین‌المللی^۲ با دانشجوی خارجی^۳ نیز یکی دیگر از عوامل این اختلاف است. طبق تعریف سازمان همکاری و توسعه اقتصادی،^۴ دانشجویی بین‌المللی دانشجویی است که با هدف تحصیل از مرز عبور کند و پیش از آن در کشور محل تحصیل اقامت نداشته باشد و مدرک قبلی خود را از آنجا نگرفته باشد (OECD, 2012, p).

5. United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization (UNESCO)

۶. در چند سال اخیر مسئولان آمارهای گوناگونی از تعداد دانشجویان بین‌المللی، از ۶۰ هزار تا ۱۰۰ هزار نفر، اعلام کرده‌اند، اما چون هیچ منبع موثق آماری آن را تأیید نکرده است نمی‌توان این آمارها را پذیرفت.

1. Global student mobility

2. International student

3. Foreign student

4. The Organisation for Economic Co-operation and Development

۱-۱. روش‌های گوناگون جذب دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های بین‌المللی روش‌های گوناگونی برای جذب هرچه بیشتر دانشجویان بین‌المللی به کار گرفته می‌شود که می‌توان آن‌ها را در این چهار دسته کلی قرار داد:

جذب دانشجویان با روش‌های بازاریابی توسط دانشگاه: در این روش سعی می‌شود با استفاده از وبگاه، شبکه‌های مجازی، حضور در نمایشگاه‌های مختلف بین‌المللی و تعامل با دانشگاه‌ها و... ویژگی‌های مثبت دانشگاه به جمعیت هدف معرفی شود. اگرچه در این روش کیفیت علمی متقاضیان جذب‌شده بالاست، تعداد جذب، با توجه به هزینه‌های زمانی و مالی، محدود خواهد بود.

جذب دانشجویان از طریق دانشجویان یا دانش‌آموختگان: در این روش دانشجویان و دانش‌آموختگان بین‌المللی دانشگاه را با دادن تخفیف شهریه و پرداخت پورسانت به تبلیغ دانشگاه در کشور خود تشویق می‌کنند. این روش، به‌علت اینکه دانشجویان و دانش‌آموخته شناخت خوبی از دانشگاه دارند و رودررو تبلیغ می‌کنند، روش مؤثری در جذب دانشجویان با استعداد است، اما میزان جذب در این روش نیز محدود است و ممکن است فعالیت درسی دانشجویان تحت تأثیر قرار بگیرد یا چون دانش‌آموخته از محیط دانشگاه فاصله می‌گیرد در طول زمان جذب کاهش یابد.

جذب دانشجویان از طریق واسطه‌ها: واسطه‌ها یا دلان به افرادی گفته می‌شود که به علل تجاری یا شخصی به کشورهای دیگر رفت‌وآمد دارند و با هدف کسب درآمد در فرایند جذب دانشجویان فعالیت می‌کنند. آن‌ها آگاهی چندانی از وضعیت آموزشی دانشگاه و شرایط تحصیلی متقاضی ندارند. در این روش جذب کیفیت علمی متقاضی پایین ولی میزان معرفی به دانشگاه بالاست.

جذب دانشجویان از طریق مؤسسات جذب: مؤسسات حرفه‌ای جذب با دانشگاه‌های کشورهای مختلف آشنایی دارند و می‌توانند درباره زندگی و تحصیل در خارج از کشور به دانشجویان مشاوره مناسبی بدهند. این شرکت‌ها می‌توانند تعداد چشمگیری از متقاضیان با شایستگی علمی پذیرفتنی را به دانشگاه معرفی کنند. به‌علت اینکه این مؤسسات از نظر حقوقی حرفه‌ای‌اند دانشگاه‌ها بهتر می‌توانند با آن‌ها قرارداد تنظیم کنند (Onk and Joseph, 2017; Ozturgut, 2013). در جدول ۱ این روش‌ها با یکدیگر مقایسه شده است.

تخلف و نیز مشکلات خرد و کلان دیگر باعث شده است که جذب دانشجویان بین‌المللی در کشور با چالش‌های اساسی روبه‌رو باشد. این در حالی است که می‌توان با چهارچوب حقوقی مناسب از شهرت دانشگاه و آموزش عالی، در مقابل فعالیت‌های غیراخلاقی برخی مؤسسات جذب دانشجویی، حمایت کرد (Xu and Miller, 2021). آگاهی‌رسانی ناکامل به متقاضیان در مورد شرایط زندگی و تحصیل در ایران منجر به افزایش شکاف میزان انتظارات دانشجویان بین‌المللی با شرایط واقعی دانشگاه‌ها شده است. به‌طوری‌که اگر به این وضعیت رسیدگی نشود، دانشجویان، دانشگاه، اعتبار نظام آموزش عالی و حتی وجهه فرهنگی کشور دچار خسارت‌های جبران‌ناپذیری خواهد شد (Khorasani et al., 2022). پژوهش حاضر با هدف شناسایی چالش‌های فعالیت مؤسسات جذب دانشجویی در ایران و ارائه راهکارهایی برای رفع این موانع صورت گرفت.

۱. مبانی نظری و پیشینه

سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی دانشگاه‌ها بر اساس رویکردهای کلان‌نشان تدوین می‌شود. الگوهای بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها را می‌توان در پنج دسته کلی قرار داد: (۱) جذب نخبگان، (۲) کسب اعتبار و وجهه بین‌المللی، (۳) تجاری‌سازی و کسب سود، (۴) شبکه‌سازی و تقویت همکاری‌ها و (۴) کسب درآمد برای بقا (Khorsandi Taskouh, 2016, pp. 104-108). انتخاب هرکدام از این الگوها هماهنگ است با سیاست‌های فرابخشی در حوزه‌های گوناگون تعاملات بین‌المللی (مهاجرت، آموزش، علم، فناوری، امنیت، اقتصاد و...) که خود بر اساس رویکردهای کلی نظام و راهبردهای اصلی کشور تدوین می‌شود. باوجود این، اگرچه سیاست‌گذاری سلسله‌مراتبی و از بالا به پایین است، سیاست‌های سطوح گوناگون حکمرانی در خلأ تدوین نمی‌شود و باید با توجه به ظرفیت و توانمندی‌های نهادی و اجرایی کنشگران آن حوزه تنظیم شود. شناخت کافی از کنشگران، نهادها، قوانین و نیز سیاست‌های حوزه جذب دانشجویان در سطوح مختلف حکمرانی به تدوین سیاستی مؤثر کمک می‌کند. با توجه به این نکته و برای شناخت بهتر مؤسسات جذب دانشجویی، در ادامه این بخش روش‌های گوناگون جذب، انواع مؤسسات جذب و نیز ساختار حکمرانی آن‌ها در ایران مختصر معرفی خواهد شد. سپس پیشینه‌ای از موضوع در مطالعات انجام‌شده بررسی می‌شود.

جدول ۱: مقایسه روش‌های جذب دانشجویان

روش‌های جذب دانشجویی بین‌المللی	تعداد متقاضیان معرفی شده به دانشگاه	کیفیت علمی متقاضیان معرفی شده
تبلیغات دانشگاهی	پایین	بالا
واسطه‌ها و افراد	بالا	بسیار پایین
دانش‌آموختگان و دانشجویان	پایین	بالا
مؤسسه‌های جذب دانشجویی	بالا	نسبتاً بالا

است شناخت الگوهای درآمدی آن‌هاست. در الگوی درآمدی بر پایه کارمزد^۲، که متعارف‌ترین الگوی درآمدی است، به‌ازای جذب هر دانشجو درصدی از شهریه برای حق‌الزحمه دریافت می‌شود. در برخی از مؤسسات از هر دو طرف (دانشجو و دانشگاه) هزینه دریافت می‌شود که به این عمل دریافت دوسره^۳ می‌گویند، اما اگر فقط از دانشجو هزینه مشاوره دریافت کنند در این صورت به آن‌ها مشاوران مستقل آموزشی^۴ یا عامل خریدار^۵ می‌گویند (West and Addington, 2014).

الگوی درآمدی مؤسسات جذب دانشجو تحت‌تأثیر سیاست‌های کلان کشورهای مختلف و راهبردهای بازاریابی دانشگاه‌ها قرار دارد. اگر هدف سیاست‌گذار جذب تعداد بسیاری دانشجوی بین‌المللی باشد، برای تشویق مؤسسات جذب، دریافت دوسره انگیزه‌بخشی بیشتری می‌کند. درعین حال، ممکن است این شیوه منجر به افزایش خطر ایجاد تعارض منافع و تخلفات و شکایات شود. به همین علت سیاست‌گذاری هوشمندانه‌تری نیاز است. اگر دانشگاه از شهرت بین‌المللی خوبی برخوردار باشد، الگوی درآمدی مؤسسات جذب به شیوه دریافت وجه از دانشجو نزدیک خواهد شد. نکته مهم درباره مؤسسات جذب که باید به آن توجه شود این است که نباید در آن‌ها به دانشجو چون مشتری^۶ یا کالا نگریسته شود، بلکه کارکرد مؤسسات باید میانجی‌گری^۷ میان دانشگاه و متقاضی باشد (Kamble and Bobade, 2020).

۱-۳. حکمرانی مؤسسات جذب دانشجو در ایران

کنشگران اصلی حکمرانی را می‌توان در سه دسته اصلی سیاست‌گذار، تنظیم‌گر-تسهیلگر و خدمت‌دهنده قرار داد (Banushi et al, 2021). کنشگران و نهادهای گوناگونی چون سازمان‌های حاکمیتی، سازمان‌های عمومی، دانشگاه‌ها، مؤسسات جذب و عوامل دیگری چون سیاست‌ها و قوانین و مقررات مربوط، هرکدام به‌نوعی، در صنعت جذب دانشجویان بین‌المللی فعالیت می‌کنند و در آن تأثیر می‌گذارند (Asghari, 2019). الگوی ساده‌شده سطح و روابط کنشگران و نهادهای موجود در ایران در شکل ۱ نشان داده شده است. ذکر این نکته ضروری است که تمایزگذاری میان کنشگران و نهادها در سطوح مختلف برای ساده‌سازی و فهم بهتر صورت می‌گیرد، درحالی‌که در وضعیت واقعی همه کنشگران در شرایطی در انجام وظایف دیگر سطوح نیز مشارکت دارند.

با توجه به راهبرد متفاوت دانشگاه‌ها، ممکن است هرکدام از این روش‌های جذب انتخاب شود، اما به‌طورکلی می‌توان گفت واسطه‌ها و افرادی که فقط به درآمد خود می‌اندیشند بدترین روش جذب باشد و مؤسسات جذب برای جذب حداکثری و باکیفیت مناسب‌ترین روش باشد. در مؤسسات جذب بر اساس رابطه کارفرما-کارگزار^۱ عمل می‌شود که در آن نماینده بر اساس دریافت دستمزد خدمت می‌کند. آن‌ها با هزینه‌های کمتر دسترسی بیشتری به بازارهای محلی دیگر کشورها دارند و می‌توانند خدمات گوناگونی به دانشگاه‌های طرف قرارداد ارائه کنند (Huang et al, 2022).

۱-۲. مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی

فعالیت مؤسسات جذب می‌تواند برای دانشگاه، دانشجو و نیز دولت مفید باشد. این مؤسسات با فعالیت‌هایی چون تبلیغات گسترده در کشورهای دانشجویفروست، کمک به دانشجویان برای شناخت ویژگی‌های جامعه مقصد، مطالعه هوشمند روند بازار و نیز افزایش کیفیت پذیرش به دانشگاه‌ها خدمت می‌کنند. همچنین به دانشجویان نیز در آگاهی‌رسانی در مورد شرایط کشور و دانشگاه مقصد و پذیرش تحصیلی، دریافت روادید، امور کنسولی و نیز خدمات اسکان کمک می‌کنند. حتی فعالیت مؤسسات جذب در کمک به دولت‌ها برای احراز هویت اولیه متقاضیان، بررسی صحت مدارک ارائه‌شده و نیز انجام استعلام‌های مربوط مفید است (Kamble and Bobade, 2020; Nikula, 2020; West and Addington, 2014).

مؤسسات جذب دانشجو را می‌توان بر اساس خدمات، اندازه، محل فعالیت و نیز فرایندهای کاری به این دسته‌ها تقسیم کرد.

شرکت‌های کوچک: شرکت‌هایی با حداکثر ۵۰ کارمند که در حوزه‌ای تخصصی فعالیت می‌کنند و در یک کشور خاص از چندین دانشگاه نمایندگی دارند. بیشترین سهم بازار برای این نوع شرکت‌ها است.

متخصصان بازار: شرکت‌هایی با بیش از ۵۰ کارمند و با نمایندگی‌های متعدد در یک یا چند کشور که با دانشگاه‌های گوناگونی ارتباط دارند.

بین‌المللی: شرکت‌هایی که در دنیا شناخته‌شده‌اند و کارمندان فراوان، سامانه‌های اطلاعاتی پیشرفته و نیز ضوابط و معیارهای داخلی کاری مختص به خود را دارند.

نوآوران برخط: این شرکت‌ها به‌صورت سکوی (پلتفرم) نرم‌افزاری به واسطه‌های فردی و شرکت‌های کوچک خدمات می‌دهند (Fortescue and Davis, 2021).

یکی دیگر از موضوعاتی که در شناخت بهتر انواع مؤسسات مفید

2. Commission based

3. Double dipping

4. Independent Educational Consultants (IEC)

5. Buyer agent

6. Customer

7. Mediator

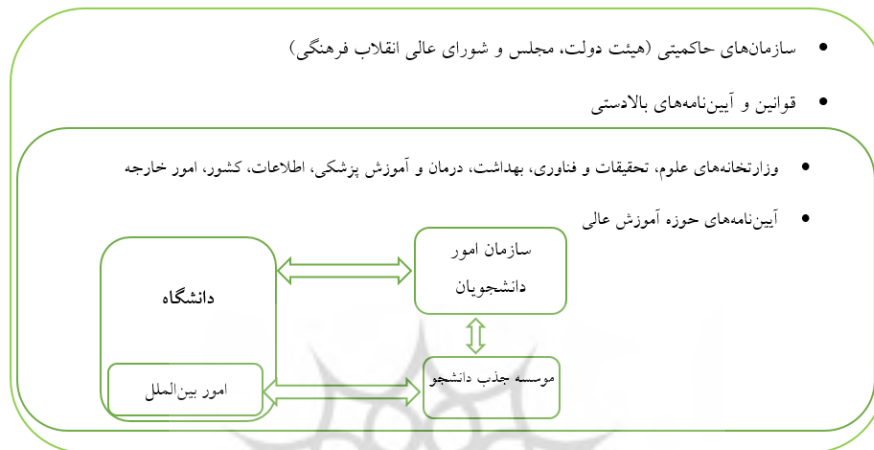
1. Principal-agent relationship

۱-۳-۱. کنشگران و سازمان‌های مؤثر در جذب دانشجویان

بین‌المللی

از جمله وظایف آن‌هاست. نوع دیگر کنشگران نهادهای عمومی یا غیرانتفاعی است. این سازمان‌های مستقل به صورت مشارکتی مؤسسات جذب را رصد و ارزیابی می‌کنند، بر آن‌ها نظارت می‌کنند، آموزش‌های لازم را به آن‌ها می‌دهند و از آن‌ها حمایت می‌کنند. دانشگاه نیز مهم‌ترین نهاد ارائه‌کننده خدمت به دانشجویان است که کیفیت علمی آن تأثیر مهمی در جذب دانشجویان دارد.

سیاست‌های کلی جذب دانشجویان بین‌المللی محصول سازمان‌های سیاست‌گذار است. تنظیم‌گران و تسهیلگران نیز با تعیین سیاست‌های بخشی مرتبط با جذب دانشجویان در فعالیت مؤسسات جذب تأثیر مستقیم می‌گذارند. تسهیل امور مهاجرت، رسیدگی به تخلفات و شکایات و نیز قاعده‌گذاری در زمینه فعالیت مؤسسات

شکل ۱: روابط نهادها و کنشگران حوزه جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران

تأکید شده است. در جدول ۲ کنشگران مهم و نهادهای مرتبط با سیاست‌های جذب دانشجویان بین‌المللی معرفی شده است.

۱-۴. پیشینه پژوهش

مطالعه‌ها و گزارش‌های جهانی در مورد فعالیت مؤسسات و میزان تأثیر آن‌ها در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی محدود بوده است. در ایران نیز پژوهشی در این زمینه یافت نشد. در ادامه به چند نمونه از مطالعات بین‌المللی در این زمینه اشاره خواهد شد. کمبل و بوباده (2020)، با هدف بررسی نقش و اهمیت مشاوره تحصیلی در خارج از کشور برای دانشجویان آینده، مزایای مشاوره برای دانش‌آموزان هندی را مطالعه کرده‌اند (Kamble and Bobade, 2020). در این مطالعه اطلاعاتی از سن، جنسیت، میزان تحصیلات و نیز کشورهای مهم مقصد دانش‌آموزانی که به مؤسسات جذب مراجعه می‌کنند ارائه شده است و مهم‌ترین علت مراجعه افراد به مؤسسات جذب دریافت مشاوره و راهنمایی در زمینه آگاهی از کشور، دانشگاه، رشته تحصیلی و نیز آزمون‌های ورودی بیان شده است. یکی دیگر از گزارش‌های مفید راهنمایی است که انجمن ملی مشاوره پذیرش دانشگاه برای مدارس و دانشگاه‌ها در ایالات متحده آمریکا منتشر کرده است (National Association for College Admission Counseling, 2013). در این راهنما انواع مؤسسات جذب

۱-۳-۲. قوانین، سیاست‌ها و آیین‌نامه‌های مؤثر در زمینه فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی

سیاست‌ها و قوانین کشور در رویکرد بلندمدت بین‌المللی شدن آموزش عالی تأثیرگذار است. به صورت کلی دو دسته قوانین و مقررات در فعالیت مؤسسات جذب تأثیر می‌گذارد؛ دسته اول قوانین و آیین‌نامه‌های عمومی (قوانین حفاظت از حریم خصوصی، مبارزه با فساد و...) است که در فضای کسب‌وکار تأثیر می‌گذارد؛ دسته دوم قوانین و دستورالعمل‌هایی است که مختص به آموزش عالی و دانشجویان بین‌المللی است و برای فعالیت این مؤسسات تصویب شده است، که می‌توان به آیین‌نامه‌هایی که شورای راهبردی سیاست‌گذاری کلان برای دانشجویان خارجی صادر کرده است اشاره کرد. بلوغ قوانین مربوط به مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی وابسته است به سابقه فعالیت کشورها در این صنعت. علاوه بر قوانین و آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌های اخلاقی نیز تأثیر فراوانی در هدایت اخلاقی مؤسسات دارد. برای مثال در «بیانیه لندن»^۱ اصول هفت‌گانه اخلاقی‌ای را برای کارگزاران جذب دانشجویان منتشر کرده‌اند. این چهارچوب اخلاقی حاصل همکاری کشورهای انگلیس، ایرلند، کانادا، نیوزیلند و استرالیا است که در آن بر حرفه‌ای بودن، صداقت، بی‌طرفی، شفافیت و نیز رازداری

1. London Statement

جدول ۲: سطوح حکمرانی مربوط به مؤسسات جذب دانشجو در ایران

سطح حکمرانی	عناصر	موارد
سیاست‌گذاری	کنشگران	شورای راهبردی سیاست‌گذاری کلان برای دانشجویان خارجی
	سیاست‌ها و قوانین	برنامه ششم توسعه، سیاست‌های کلی علم و فناوری، نقشه جامع علمی کشور، سند جامع روابط علمی و بین‌المللی و...
تنظیم‌گری و تسهیلگری	کنشگران	سازمان امور دانشجویان؛ شورای بین‌الملل و مرکز خدمات آموزشی معاونت آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ وزارت خارجه، وزارت کشور و...
	سیاست‌ها و قوانین	آیین‌نامه پذیرش دانشجویان بین‌المللی شهریه‌پرداز، آیین‌نامه تشکیل مؤسسات جذب دانشجویان بین‌المللی، بخشنامه‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی
خدمت‌رسانی	کنشگران	معاونت‌ها و امور بین‌الملل دانشگاه‌های دولتی، آزاد و غیرانتفاعی، مؤسسات جذب دانشجو
	سیاست‌ها و قوانین	بخشنامه‌های داخلی و تصمیم‌های دانشگاه‌ها در زمینه چگونگی همکاری با مؤسسات

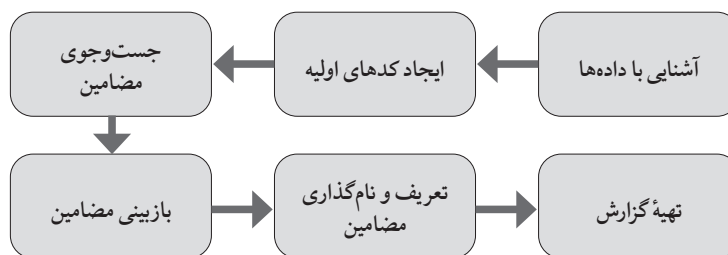
به‌علت بی‌توجهی به اخلاق حرفه‌ای فاقد عملکرد حرفه‌ای مطلوب‌اند. در این پژوهش آموزش حرفه‌ای، ایجاد چهارچوب حقوقی، تدوین دستورالعمل‌های اخلاقی و نیز تأکید بر شفافیت برای ایجاد محیطی سالم پیشنهاد شده است. نیکولا (2020) نیز سیاست‌ها و قوانین دو کشور استرالیا و نیوزیلند را که دو کشور پیشرو در زمینه هدایت مؤسسات جذب دانشجو هستند تجزیه و تحلیل کرده است (Nikula, 2020).

۲. روش پژوهش

در پژوهش حاضر ابتدا اسناد، آیین‌نامه‌ها و گزارش‌های موجود در ایران برای آشنایی با موضوع و کنشگران اصلی مطالعه و بررسی شد. سپس با صاحب‌نظران درمورد چالش‌های فعالیت مؤسسات جذب و راهکارهای رفع این چالش‌ها مصاحبه‌هایی نیمه‌ساختاریافته صورت گرفت. همچنین از روش تحلیل مضمون، با شیوه پیشنهادی براون و کلارک (2006) (شکل ۲)، برای شناسایی، تجزیه و تحلیل و نیز گزارش الگوهای (مضامین) موجود درون مصاحبه‌ها استفاده شد (Braun and Clarke, 2006). با این روش در سه سطح مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی موجود در متن)، مضامین سازمان‌دهنده (به‌دست‌آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و نیز مضامین فراگیر (دربرگیرنده اصول حاکم بر متن) نقشه‌ای از کل مضامین ارائه می‌شود (Kamali, 2018).

همچنین برای افزایش اعتبار پژوهش از ۱۵ معیار پیشنهادی براون و کلارک (2006) برای ارزیابی فرایندهای تحلیل مضمون (در مراحل مختلف یادداشت‌برداری، کدگذاری، تجزیه و تحلیل، گزارش‌دهی) کمک گرفته شد.

و شیوه‌های درآمدی آن‌ها، سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، تعهدنامه‌های جهانی و نیز قوانین کشورها معرفی شده است. تیم (2017) ضرورت همکاری مؤسسات جذب را بررسی کرده است و نشان داده است که تشکیل انجمنی از این مؤسسات، علاوه بر اینکه برای مقابله با چالش‌های محیطی مؤسسات مفید است، با تدوین ضوابط اخلاقی، از منافع مشتریان نیز حمایت می‌شود. نیکولا و کیویستو دربارهٔ ابزارهای پایش و ارزیابی عملکرد مؤسسات جذب پژوهش کرده‌اند (Nikula and Kivistö, 2020). آن‌ها بر اساس نظریه کارگزاری، ضمن معرفی بهترین دستورالعمل‌های موجود در زمینه همکاری دانشگاه‌ها با مؤسسات جذب، شاخص‌هایی را پیشنهاد می‌کنند تا برای رفع مشکلاتی همچون ارائه اطلاعات غلط، تقلب، نبود شفافیت، اثربخشی محدود، دست‌کاری در مدارک و... به کار گرفته شود؛ نمونه‌هایی از این شاخص‌ها چنین است: تجزیه و تحلیل اطلاعات دانشجویان، ارزیابی میدانی از مؤسسات، ارتباط مستمر دانشگاه با مؤسسه، بازخورد دانشجویان، خرید نامحسوس، ارتباط مؤسسات باهم و نیز ارزیابی روش‌های بازاریابی. در گزارشی دیگر، که شورای امور دانشجویان بین‌المللی انگلستان و انجمن روابط بین‌الملل دانشگاه‌های انگلیس (Fortescue and Davis, 2021) منتشر کرده‌اند، نقش مؤسسات جذب دانشجو در انگلستان بررسی شده است و اقدامات تضمینی برای فعالیت سالم این مؤسسات در این کشور و دیگر کشورها معرفی شده است. در پژوهشی دیگر (Xu and Miller, 2021) با نظرسنجی از ۳۸۵ دانشجوی بین‌المللی در کانادا، درمورد میزان رضایت آن‌ها از مؤسسات جذب، به این نتیجه رسیده‌اند که مؤسسات

شکل ۲: فرایند تحلیل مضمون (Braun and Clarke, 2006)

۳. یافته‌ها

اولین مرحله از تحلیل مضمون آشنایی با داده‌ها و شناخت آن‌هاست. برای شناخت بهتر وضعیت مؤسسات جذب، با سیاست‌گذاران، دانشگاهیان، مدیران و نیز دانشجویانی که شناخت کافی از مؤسسات جذب دارند مصاحبه‌های اکتشافی شد. برای انتخاب مصاحبه‌شوندگان روش نمونه‌گیری هدفمند به کار گرفته شد و روند مصاحبه تا رسیدن به حد اشباع پاسخ‌ها ادامه یافت. در طول پژوهش نیز برای اینکه مشارکت‌کنندگان آزادانه اظهارنظر کنند بر رازداری، محرمانگی و گمنامی و نیز امانت‌داری تأکید شد. در جدول ۳ مشخصات مصاحبه‌شوندگان آمده است.

جدول ۳: مشخصات مصاحبه‌شوندگان

ردیف	کارشناس	سابقه فعالیت	زمان مصاحبه
۱	مدیر مؤسسه جذب	۴ سال	۶۳ دقیقه
۲	معاونت بین‌الملل دانشگاه علوم پزشکی	۸ سال	۲۵ دقیقه
۳	کارشناس مؤسسه جذب	۲ سال	۴۴ دقیقه
۴	معاونت بین‌الملل دانشگاهی صنعتی	۶ سال	۷۵ دقیقه
۵	دانشجوی بین‌المللی (انصرافی)	۱ سال	۳۵ دقیقه
۶	مدیر اسبق امور دانشجویان غیرایرانی	۲ سال	۷۳ دقیقه
۷	مدیر مؤسسه جذب (غیرایرانی)	۳ سال	۱۲۰ دقیقه
۸	مدیر مؤسسه اعزام (عضو سابق کانون مؤسسات اعزام)	۱۳ سال	۶۰ دقیقه
۹	مدیر مؤسسه اعزام (دبیر سابق هیئت نظارت بر فعالیت مؤسسات اعزام)	۱۸ سال	۷۴ دقیقه

پس از خواندن مکرر متن مصاحبه‌ها، به هر جمله‌ای که به چالش‌های مؤسسات جذب اشاره می‌کرد، با توجه به ویژگی و مفهوم و معنای آن، مضمونی اختصاص داده شد. پس از کدگذاری کل متن، مضامین اولیه و پایه شناسایی و مشخص شد. پس از ایجاد مجموعه‌ای از مضامین پایه که به چالش‌های مؤسسات

جذب در ایران اشاره داشتند، با چندین بار بازبینی و خلاصه‌سازی و با حذف مضامین تکراری، مضامین رضایت‌بخش حاصل شد. سپس مضامین سازمان‌دهنده در مضامینی محدود و فراگیر که به راحتی درک‌شدنی و فهم‌شدنی باشد خلاصه شد. مضامین پایه و سازمان‌دهنده و فراگیر به صورت جدول ۴ دسته‌بندی شد.

جدول ۴: مضامین چالش‌های فعالیت مؤسسات جذب در ایران

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
چالش‌های ساختاری	نبود سیاست‌ها و قوانین مناسب	نبود آیین‌نامه جامع و منسجم، وجود سیاست‌ها و قوانین متناقض، وجود تعارض منافع در بندهای آیین‌نامه‌ها، اجازه‌ندان به کار پاره‌وقت دانشجویان، نبود روایت پس از تحصیل
	نبود کنشگران کافی	کارگزاران و مؤسسات محدود، فعال نبودن کانون مؤسسات جذب و اعزام، نبود مؤسسات آموزشی و صادرکننده گواهی صلاحیت
	تعدد مراجع تصمیم‌گیرنده	تعارض در وزارتین آموزش عالی، همکاری نکردن دستگاه‌ها و تعارض‌های بین‌دستگاهی، مشارکت نکردن همه کنشگران در تصمیم‌گیری‌ها
چالش‌های محتوایی	محدودیت‌های زبانی	لزوم داشتن مدرک زبان فارسی، اجبار آموزش دروس به زبان فارسی، نبود آموزش دروس به زبان انگلیسی یا سایر زبان‌ها
	برنامه‌های آموزشی محدود و کم‌کیفیت	رشته‌های تحصیلی محدود، نبود برنامه آموزشی نوین، بی‌توجهی به بین‌رشته‌ای بودن، ناتوانی استاد در تدریس، یادگیری کم دانشجوی، سرفصل‌های درسی نامرتبط با آینده شغلی، بین‌المللی نبودن سرفصل‌های درسی
	همکاری‌های بین‌المللی محدود	فرصت‌های مطالعاتی کم، پروژه‌های مشترک کم، تفاهم‌نامه‌های محدود، جذب نکردن استادان و کارکنان خارجی، نبود پیش بین‌المللی شدن در دانشگاه‌ها
چالش‌های زمینه‌ای (کلان و خرد)	اقتصادی	هزینه رفت‌وآمد و اجاره مسکن و شهریه دانشجوی، نوسانات نرخ ارز، رقابتی نبودن شهریه در مقایسه با دانشگاه‌های منطقه، بی‌ثباتی در میزان شهریه، رقابتی نبودن پورسانت مؤسسات جذب، حمایت مالی اندک و نبود تخفیف برای شهریه
	فرهنگی	نپذیرفتن تفاوت فرهنگی و مذهبی، الزام پوشش، بیگانه‌هراسی در بخشی از ایرانی‌ها، نبود تعامل مناسب میان دانشجویان و استادان داخلی با دانشجویان کشورهای همسایه، دوگانگی در رفتارهای رسمی و غیررسمی، بی‌توجهی به نیازهای فرهنگی دانشجویان (تنوع غذایی، تفریح، فعالیت فرهنگی و...)
	اجتماعی	نبود آزادی‌های اجتماعی، امنیت کم، ادغام نشدن اجتماعی دانشجویان با جامعه، نبود تشکلهای دانشجویان خارجی
چالش‌های فرایندی و رفتاری	رویه‌های غلط اجرایی	رویه‌های کند پذیرش و صدور روایت، نبود شفافیت، دخالت هیئت‌امانای دانشگاه، آگاهی‌رسانی ضعیف به متقاضی، محور نبودن دانشجوی، نبود انگیزه‌بخشی به کارکنان، ارزیابی نشدن مؤسسات جذب و دانشگاه‌ها، رسیدگی نشدن به تخلفات و شکایات
	ناتوانی کنشگران اجرایی	ناآشنایی دانشگاه با وضعیت بین‌المللی سازی آموزش عالی در جهان و منطقه، ناآگاهی در مورد راهبردهای بازاریابی، کم‌تجربگی معاونت دانشگاه و کارمندان و استادان، ناآشنایی مؤسسات جذب با نظام آموزش عالی ایران و منطقه
	تخلف و فساد در فرایندهای جذب	انحصارگرایی در عقد قرارداد، رشوه‌دهی در فرایند عقد قرارداد، بی‌اخلاقی و گمراه کردن دانشجو توسط مؤسسات، روشن نبودن شرایط همکاری مؤسسه با دانشگاه و دانشجو

دیگر، موضوعات فرهنگی همچون اجبار تدریس به زبان فارسی را می‌توان در این سطح قرار داد. حل مسائل، با توجه به سطوح مختلف حکمرانی دخیل در آن‌ها، نیازمند سیاست‌ها و اقدامات متفاوتی است که کنشگران و نهادهای مرتبط باید با اصلاح سیاست‌ها و قوانین مرتبط به رفع موانع جذب دانشجویان بین‌المللی و فعالیت مؤسسات جذب اقدام کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر، اگرچه جذب دانشجویان بین‌المللی در ایران افزایش یافته است، هنوز شرایط پذیرش تعداد گسترده‌ای از دانشجویان، از لحاظ شرایط ساختاری، نهادی، قانونی، فرهنگی و آموزشی، آماده نیست. چالش‌های زمینه‌ای (فرهنگی و اجتماعی) در کنار نبود ساختارها و فرایندهای بین‌المللی سازی آموزش عالی

باتوجه به شکل ۱ و جدول ۴، مسائل و مشکلات فعالیت مؤسسات جذب در ایران در سه دسته کلی قرار می‌گیرد. دسته اول مسائلی است که در سطح ارائه خدمت (دانشگاه و مؤسسات جذب) است؛ فعالیت نادرست مؤسسات جذب، ناتوانی دانشگاه‌ها (بی‌انگیزگی و ناتوانی کارکنان، رویه‌های اداری نامناسب و...)، تعامل نادرست مؤسسات با دانشگاه‌ها (قراردادهای انحصاری، نبود شفافیت و...) از این جمله است. دسته دوم مسائلی است که در سطح تنظیم‌گری قرار دارد؛ مواردی همچون موانع ناشی از قوانین مهاجرتی، رسیدگی نکردن به تخلفات و شکایات، نبود ارزیابی و رتبه‌بندی مؤسسات و دانشگاه‌ها از این جمله است. دسته سوم مسائل و مشکلات فعالیت مؤسسات جذب در ایران در سطح سیاست‌گذاری کلان است؛ مواردی همچون رویکرد و راهبرد نامشخص در جذب دانشجو، نبود تعامل با کشورهای

پیشنهاد برای کاهش چالش‌های زمینه‌ای

اتخاذ سیاست‌های فرهنگی پویا و توجه به ظرفیت استان‌های مرزی برای جذب دانشجویان با فرهنگ‌های گوناگون؛
اطلاع‌رسانی کافی به متقاضیان در مورد شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تحصیلی در شهرهای مختلف ایران؛
همکاری با مؤسسات جذب در موضوع ادغام و سازگاری فرهنگی - اجتماعی دانشجویان از مرحله جذب دانشجویان.

پیشنهاد برای رفع چالش‌های محتوایی

توجه به روش‌های جایگزین در ترویج زبان فارسی، همچون آموزش با استفاده از محصولات فرهنگی و تعاملات روزمره زندگی دانشجویان در ایران؛
تعریف برنامه‌های جدید درسی که رقابتی، به‌روز و نیز توانمندساز باشد؛
گسترش همکاری‌های علمی - بین‌المللی، به‌خصوص با استادان بین‌المللی.

پیشنهاد برای مقابله با چالش‌های فرایندی

ارزیابی دوره‌ای و رتبه‌بندی مؤسسات جذب، به‌منظور ایجاد رقابت و بالابردن کیفیت و مقابله با انحصار؛
کاهش زمان بررسی شرایط پذیرش کنسولی متقاضی، به‌منظور رقابت با کشورهای همسایه؛
برگزاری دوره‌های آموزش حرفه‌ای و صدور گواهی‌نامه برای دانشگاه‌ها و مؤسسات جذب برای آشنایی با قوانین آموزش عالی، قوانین کنسولی، قواعد فرهنگی و زبان‌های خارجی و نیز چگونگی تعامل با دانشجویان؛
ایجاد فرایندهای اختصاصی برای پایش و نظارت و رسیدگی به شکایات (همچون تعیین خط ویژه تلفن)؛
شفاف‌سازی قرارداد دانشگاه‌ها با مؤسسات جذب؛
ایجاد شرایطی در دانشگاه برای انگیزه‌بخشی به کارمندان بخش معاونت بین‌الملل؛

ارائه شهریه‌های متغیر، رقابتی و نیز تعریف شیوه‌های گوناگون حمایت از نخبگان و اعلام شفاف آن‌ها؛

ثبات‌بخشی به نرخ شهریه‌های دانشجویان در طول تحصیل؛

تدوین مرام‌نامه اخلاق حرفه‌ای برای مؤسسات جذب (تأکید بر اصول صداقت، حرفه‌ای‌بودن، شفافیت، رازداری، همکاری، بی‌طرفی).

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پژوهشی است که در برنامه آفاق (حاصل

از مسائل اساسی است. برای مثال، آمارهای متفاوتی از تعداد دانشجویان بین‌المللی در ایران ارائه می‌شود. پژوهش حاضر نشان داد، با اینکه وجود مؤسسات جذب دانشجویان برای جذب باکیفیت تعداد فراوان دانشجویان مناسب است، فعالیت این مؤسسات در ایران با چالش‌های بسیاری روبه‌روست. چالش‌هایی که باعث شکل‌گیری مشکلاتی برای دانشجویان و خانواده آن‌ها و همچنین آموزش عالی ایران شده است. هدف از پژوهش حاضر شناسایی چالش‌های فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان در ایران بود. با استفاده از روش تحلیل مضمون، چهار مضمون اصلی شناسایی شد که دو نوع چالش ساختاری (نبود سیاست‌ها و قوانین مناسب، نبود کنشگران کافی، تعدد مراجع تصمیم‌گیری) و چالش فرایندی و رفتاری (رویه‌های غلط اجرایی، ناتوانی کنشگران اجرایی، تخلف و فساد در فرایندهای جذب) به‌ویژه مرتبط با مؤسسات جذب است؛ چالش‌های زمینه‌ای (اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی) و چالش‌های محتوایی (محدودیت‌های زبانی، برنامه‌های آموزشی محدود و کم‌کیفیت، همکاری‌های بین‌المللی محدود) مربوط به کلیت بین‌المللی شدن آموزش عالی در ایران است که در فعالیت این مؤسسات نیز تأثیر می‌گذارد. در پژوهش فعلی یزد و همکاران (2019) که در آن به چالش‌های جذب دانشجویان بین‌المللی پرداخته‌اند نیز به موانع آموزشی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، ساختاری و نیز مدیریتی اشاره شده است (Fazli Yazd et al., 2019). در پژوهش پروین و همکاران (2021) نیز که در زمینه موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی در ایران صورت گرفته است سه نوع ضعف فرهنگی، علمی و نیز مدیریتی را مانع اصلی برای پذیرش دانشجویان بین‌المللی ذکر کرده‌اند (Parvin et al, 2021). تکرار برخی از چالش‌های مربوط به مؤسسات جذب و چالش‌های جذب دانشجویان بین‌المللی نشان می‌دهد که در حوزه جذب دانشجویان بین‌المللی در خصوص این چالش‌ها (زمینه‌ای و محتوایی) مسئله‌ای جدی وجود دارد.

در ادامه، با توجه به سطوح حکمرانی جذب دانشجویان در ایران (شکل ۱) و مسئولیتی که هرکدام از این نهادها بر عهده دارد، در خصوص رفع چالش‌ها (جدول ۴) پیشنهادهای سیاستی ارائه می‌شود.

پیشنهاد برای رفع چالش‌های ساختاری

می‌شود گفت تدوین آیین‌نامه جامع و مشارکتی در راستای حمایت، هدایت و نیز ارتقای فعالیت مؤسسات جذب مهم‌ترین نقطه شروع برای اقدام به سامان‌دهی است. خوشبختانه این حرکت با شیوه‌نامه اجرایی فعالیت مؤسسات جذب دانشجویان غیرایرانی که سازمان امور دانشجویان در خردادماه ۱۴۰۱ صادر کرده است (saorg.ir) شروع شده است. اگرچه هنوز نقدهایی به شیوه تدوین و محتوای این آیین‌نامه وارد است.

look at Iran's position in the international student recruitment market (challenges and opportunities). Tehran: Diaran. {In Persian}

Choudaha, R. (2019). "Beyond \$300 Billion: The Global Impact Of International Students". Available at: <https://studyportals.com/intelligence/global-impact-of-international-students/> (Accessed: 22 February 2020).

Fazli Yazd, H., Zamani, A., and Pouratashi, M. (2019). "Acceptance International Students to the Iranian Higher Education System and the Challenges Ahead". *Rahyafz*, 29(74), pp. 77-90. {In Persian}

Fortescue, O., and Davis, C. (2021). "A Partnership for Quality: A route to a UK Quality Framework with Education Agents. Available at: https://www.ukcisa.org.uk/uploads/files/1/0501_EE_BUILA%20report%20public%20version%20v3.pdf

Huang, I. Y., Williamson, D., Lynch-Wood, G., Raimo, V., Rayner, C., Addington, L., and West, E. (2022). "Governance Of Agents in The Recruitment of International Students: A Typology Of Contractual Management Approaches In Higher Education". *Studies in Higher Education*, 47(6), pp. 1150-1170.

Iran Migration Observatory. (2020). *Iran Migration Outlook 2020*. Tehran: Sharif Policy Research.

Kamali, Y. (2018). "Methodology of Thematic Analysis and its Application in Public Policy Studies". *Public Policy*, 4(2), pp. 189-208 {In Persian}.

Kamble, V. R., and Bobade, P. (2020). "A study on the Role of Consultancy in Overseas Education". *IOSR-JBM*, 22(4), pp. 19-37.

Khorasani, A., Panahi, M., and Ghanbari, R. (2022). "Evaluation Of University Services Quality: Perspectives of International Students in Iran". *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 27(4), pp. 55-82. {In Persian}.

Khorsandi Taskooh, A. (2016). *International Higher Education: Strategies and Conditions of Possibility* (Third edition). Tehran: Research Institute for

همکاری انجمن دیاران و پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه صنعتی شریف) انجام شده است. برنامه آفاق با هدف «ارتقای جذب و تقویت همکاری با دانشجویان بین‌الملل در ایران» فعالیت می‌کند.

منابع فارسی که معادل لاتین آن‌ها در فهرست منابع آمده است

اصغری، فیروزه (۱۳۹۸). تحلیل بین‌المللی سازی آموزش عالی در ایران با تأکید بر نقش بازیگران. نشریه علمی پژوهشی مدیریت فردا، سال هجدهم، شماره ۶۱.

پروین، احسان، غیائی ندوشن، سعید، خورسندی طاسکوه، علی و ذاکر صالحی، غلامرضا (۱۴۰۰). «شناسایی موانع پذیرش دانشجویان بین‌المللی در دانشگاه‌های دولتی ایران». پژوهش در آموزش علوم پزشکی، دوره ۱۳، شماره ۱، ص ۲۴-۳۴.

چیت‌ساززاده، امیرحسین (۱۳۹۹). تحصیل در این‌سوی مرز: نگاهی به جایگاه ایران در بازار جذب دانشجویان بین‌المللی (مروری بر چالش‌ها و ارائه فرصت‌های بالقوه). تهران: دیاران.

خراسانی، اباصلت، پناهی، مریم و قنبری، رضا (۱۴۰۰). «ارزیابی کیفیت خدمات دانشگاه‌های ایرانی از دیدگاه دانشجویان بین‌المللی؛ مورد مطالعه دانشگاه شهید بهشتی». فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۷، شماره ۴، ص ۵۵-۸۲.

خورسندی طاسکوه، علی (۱۳۹۶). آموزش عالی بین‌المللی استراتژی‌ها و شرایط امکان (چاپ سوم). تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.

فضلی یزد، هما، زمانی، اصغر و پورآنتشی، مهتاب (۱۳۹۸). «جذب دانشجویان بین‌المللی در نظام آموزش عالی ایران و چالش‌های پیش رو». رهیافت، دوره ۲۹، شماره ۴، ص ۷۷-۹۰.

کمالی، یحیی (۱۳۹۷). «روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی». سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۴، شماره ۲، ص ۱۸۹-۲۰۸.

منابع

Asghari, F. (2020). "Analysis of Iran Internationalization of Higher Education, emphasis on actors". 61, pp. 243-260. {In Persian}

Banushi, B., Cinaj, V., and Ribaj, A. (2021). "The Role of Good Governance in the Performance of a Public Entity (The Case of ARDA)". *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 17, pp. 636-647

Braun, V., and Clarke, V. (2006). "Using Thematic Analysis in Psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), pp. 77-101

Chitsazzadeh, A. (2020). *Education inside Iran; A*

- Cultural and Social Studies. {In Persian} National Association for College Admission Counseling (NACAC) (2013). *Report of the Commission on International Student Recruitment*. Retrieved from: <https://www.nacacnet.org/globalassets/documents/publications/international-initiatives/reportcommissioninternationalstudentrecruitment.pdf>
- Nikula, P. T. (2022). "Education Agent Standards in Australia and New Zealand—Government's Role In Agent-Based International Student Recruitment". *Studies in Higher Education*, 47(4), pp. 831-846.
- Nikula, P. T., and Kivistö, J. (2020). "Monitoring Of Education Agents Engaged in International Student Recruitment: Perspectives from Agency Theory". *Journal of Studies in International Education*, 24(2), pp. 212-231.
- OECD (2012). *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>.
- Onk, V. B., and Joseph, M. (2017). "International Student Recruitment Techniques: A Preliminary Analysis". *Journal of Academic Administration in Higher Education*, 13(1), pp. 25-34.
- Ozturgut, O. (2013). "Best Practices in Recruiting and Retaining International Students in the US". *Current Issues in Education*, 16(2).
- Parvin, E., Ghiasi Nadoshan, S., Khorsandi Taskooh, A., and Zaker Salehi, G. R. (2021). "Identifying Barriers of International Students' Admission in Iranian Public Universities". 13(1), pp. 24-34 {In Persian}
- Thieme, S. (2017). "Educational Consultants in Nepal: Professionalization of Services for Students Who Want to Study Abroad". *Mobilities*, 12(2), pp. 243-258.
- West, E., and Addington, L. (2014). *International Student Recruitment Agencies: A Guide for Schools, Colleges and Universities*. Arlington, VA: National Association for College Admission Counseling.
- Xu, H., and Miller, T. (2021). "International Recruitment in Canadian Higher Education: Factors Influencing Students' Perceptions and Experiences with Education Agents". *Comparative and International Education*, 49(2).

Challenges of International Student Recruitment Agencies in Iran

Hamzeh Hajiabbasi¹

Abstract

In recent years, recruiting international students has become a strategic issue. International students have social, economic, political, cultural, and scientific benefits, and they improve the quality of higher education. Leading countries create the conditions for attracting and retaining students and talent by aligning and cohering policies, increasing actors, and establishing institutions. «Recruitment agencies» are one of these players. These agencies have a large network in various countries and are familiar with the higher education systems of the destination countries, providing useful information to future students and assisting them in selecting the appropriate university. They also assist the university in attracting qualified applicants. While increasing international student recruitment is the goal of higher education in Iran, the capacity of institutions for recruiting students has been underutilized, and their activity has been fraught with difficulties. This research aimed to identify the challenges of recruitment agency activities in Iran. Using the «thematic analysis» method, we discovered twelve challenges categorized into four categories: structural challenges (lack of appropriate policies and laws; lack of sufficient actors; multiple decision makers); contextual challenges (economic, cultural, and social); procedural challenges (incorrect executive procedures; incompetence of executive actors; misconduct and corruption in recruitment processes); and also content challenges (linguistic barriers; limited and low-quality educational programs; limited international cooperation). Finally, solutions and policy recommendations for better utilizing the recruiting institutions' capacities were presented.

Keywords: Student Recruitment Agencies, International Students, Immigration Policies, Higher Education Internationalization Challenges

---

1. PhD Student of Science and Technology Policy, NRISP, Tehran, Iran; hajiamasoud@gmail.com

نقش نامه و فرم تعارض منافع

الف) نقش نامه

حمزه حاجی عباسی	
نویسنده	نقش
*	نگارش متن
*	ویرایش متن و ...
*	طراحی / مفهوم‌پردازی
*	گردآوری داده
*	تحلیل / تفسیر داده
—	سایر نقش‌ها

ب) اعلام تعارض منافع

یا غیررسمی، اشتغال، مالکیت سهام، و دریافت حق اختراع، و البته محدود به این موارد نیست. منظور از رابطه و انتفاع غیرمالی عبارت است از روابط شخصی، خانوادگی یا حرفه‌ای، اندیشه‌ای یا باورمندانه، و غیره.

چنانچه هر یک از نویسندگان تعارض منافی داشته باشد (و یا نداشته باشد) در فرم زیر تصریح و اعلام خواهد کرد:

مثال: نویسنده الف هیچ‌گونه تعارض منافی ندارد. نویسنده ب از شرکت فلان که موضوع تحقیق بوده است گزینت دریافت کرده است. نویسندگان ج و د در سازمان فلان که موضوع تحقیق بوده است سخنرانی افتخاری داشته‌اند و در شرکت فلان که موضوع تحقیق بوده است سهامدارند.

در جریان انتشار مقالات علمی تعارض منافع به این معنی است که نویسنده یا نویسندگان، داوران و یا حتی سردبیران مجلات دارای ارتباطات شخصی و یا اقتصادی می‌باشند که ممکن است به طور ناعادلانه‌ای بر تصمیم‌گیری آن‌ها در چاپ یک مقاله تأثیرگذار باشد. تعارض منافع به خودی خود مشکلی ندارد بلکه عدم اظهار آن است که مسئله‌ساز می‌شود.

بدین وسیله نویسندگان اعلام می‌کنند که رابطه مالی یا غیرمالی با سازمان، نهاد یا اشخاصی که موضوع یا مفاد این تحقیق هستند ندارند، اعم از رابطه و انتساب رسمی یا غیررسمی. منظور از رابطه و انتفاع مالی از جمله عبارت است از دریافت پژوهانه، گزینت آموزشی، ایراد سخنرانی، عضویت سازمانی، افتخاری

اظهار (عدم) تعارض منافع: با سلام و احترام؛ به استحضار می‌رساند نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی ندارند.

نویسنده مسئول: حمزه حاجی عباسی

تاریخ: ۱۴۰۲/۰۲/۳۰